

razvoj dejanja. To pa predvsem zato, ker se je iz razumljivih razlogov skrbno ogibal vsake poteze, ki karakterizira te tri rodove v njihovih razmerah k slovenskemu katoliškemu prebivalstvu in njihovo stališče v našem javnem političnem življenju.

Tretji in četrti rod sta s stališča harmonične celote samo nekak drivesek. Zgodovina teh treh rodov je izčrpana s prododom vnuka. Slika zadnjega potomca teh rodov, mladega duhovnika, bi bila lepa in simpatična, ako bi ga videli sredi njegovega dela na novi postojanki. Žalibog je tudi tukaj preveč jokavega govorjenja in premalo pozitivnega dela. Sezida se šola in zasade se ameriške trte in to naj bo rešitev vsega vprašanja! Po našem mnenju bi moral pisatelj, ko je predstavil razvoj, delovanje in padec treh rodov na naši zemlji, v epilogu predstaviti nekak program, kako urediti razmere v domovini, da ne bodo mogli več na posameznih točkah naše zemlje nastajati taki pojavi. Primerna je za glavno osebo takega epiloga oseba duhovnika, umetniško in estetično je lepo, da izkuša zadnji potomec popraviti, kar so pokvarili njegovi predniki. Toda samo s šolskim zidovjem in ameriško trto se to ne bo doseglo. Tak duhovnik bi moral pač pričeti drugače.

Gangl je posegel premalo globoko in ni predstavil razvoja treh rodov tako konkretno, kakor bi bilo treba v naših razmerah. Tega je pač krivo njegovo politično stališče. To je glavna napaka knjige.

Dr. L. Lénard.

Anton Medved: Slovenske legende. Ta zbirka slovenskih legend je lepa in primerna ter se bo rada čitala. Misel, izdati za naše ljudstvo tako zbirko, se more imenovati srečna. Narodnih legend naš rajni pesnik ni sprejel v svojo zbirko. Izjem je samo dvoje. Razloge za to je navedel v predgovoru. Zdi se mi, da se je postavil na nekoliko pretesno stališče. Dobilo bi se tudi med narodnimi legendami nekaj tvorov, ki imajo umetniško vrednost. Izmed naših pesnikov so zastopani: Najbolj številno Anton Medved sam. Tu lahko primerjamo tvore posameznih naših pesnikov in priznati moramo, da ima Medved na tem polju prvenstvo. Aškerčevih je dvoje. „Iškarjot“ je še iz njegove prve dobe in kaže vso silo Aškerčevega genija v teh časih. Kak razloček med to legendo in njegovimi poznejšimi pesnitvami! Levstikova je: „Živopisec in Marija“, ki se odlikuje z nežno preprostostjo in krepko obliko. Ena najboljših legend v tej zbirki je Opekova „Trepetlika“. Dalje je treba še omeniti Stritarjevo „Turki na Slevici“, ki je znana še iz šolskih čitank, Jenkov „Zaklad“, Jurčičevo „Praznik posvečuj“ in Prelesnikovo „Pšenično zrno“. Dobile bi se pa pesnitve, ki se morejo prištevati legendam, tudi še pri drugih slovenskih boljših pesnikih. Iz mladostne dobe našega pesnika, ki se je nekoč podpisaval Gojko, je živahna in lahkotekoča legenda „Zlati ključ“.

Poleg imen naših boljših pesnikov iz novejšee dobe je zastopanih v tej zbirki še mnogo starejših pesnikov in novejših drugovrstnih. Ti proizvodi res nimajo posebno veliko umetniške vrednosti, popolnoma brez cene pa tudi niso in ljudstvo jih bo rado čitalo.

Dr. L. Lénard.

Slovenske večernice. 64. zvezek. Letošnje večernice nam prinašajo tri večje spise. Mlakarjev Trebušnik je Mohorjevim čitateljem star znanec, ki je ostal vsem v najboljšem spominu. Letos je šel na

slovanski jug in nam opisuje z živahnim dovtipom vtise s svojega potovanja. Vukova povest „Kar Bog stori, vse prav stori“ spada v oddelek kriminalnih romanov. Toda zanjo ne velja oni nekoliko trivialni pomen, katerega ima večkrat ta beseda. Povest je po vsebini jako lepa, spretno izvedena in se razvija naravno. Vršni se na Murskem polju in ta lokalizacija mora ugajati, ker imamo od tod še malo ljudskih opisov. Osebe in značaji sami na sebi so jako navadni in razvoj povesti ni posebno izviren. Potujoči revež Marko, ki pomaga zaljublencem iz zadrege, je v modernih literaturah nekaj tako navadnega, kakor je bil v rimskih šaloigrah za take vloge kak hišni suženj. Bogat kmet, ki noče dati svoje hčere poštemu bajtarjevemu sinu za ženo, je često rabljen predmet ljudskim povestim. Izrabljen motiv je tudi, da kdo izvrši zločin, potem pa obrne sum na kakšnega drugega, poštenega človeka, a se slednjič po kakšnem čudnem slučaju izkaže pravica. Vrlina povesti torej ne obstaja toliko v vsebini sami, kakor v spretni zvezi teh motivov in prijetnem opisovanju. Česnikova slika „Naši ljudje“ je sicer stilistično boljša od prve, toda motivacija je slaba. Dva pretepa razvozljata vozle zapletljajev. Clovek pač ne bo tako hitro izpremenil svojih nazorov.

Drobne povesti. Edini pisatelj, ki je naveden z imenom v tej zbirki, je naš stari znanec Ivo Česnik. Njegovo pero se odlikuje zlasti z naravnim risanjem ljudskih postav in značajev. Manjka pa poglobitve misli, širjega obzorja in življenjske izkušnje. Drugi pisatelji so se podpisali s psevdonimi ali pa so ostali anonimni. To ni priporočilo za vrednost spisa. Nekatere reči so v resnici tako slabe, da bi bilo bolje, ako bi izostale. Jezik je mestoma pod vsako kritiko.

Dekle z biseri. Povest iz Neronove dobe. Angleško spisal H. Rider Hagger. Prevel J. M. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. — V slovenskem jeziku imamo že mnogo povesti iz rimskih in prvih krščanskih časov in vse se čitajo jako rade. Mohorjeva družba je izdala Fabiolo in Perpetuo, dalje imamo „Ben Hurja“ in Sienkiewiczov „Quo Vadis“, ter „Pojdimo za njim!“ Tudi naši domači pisatelji so se že poskušali na tem polju. Omenimo lepo Tavčarjevo novelico „Tiberius Panonicus“. Ta doba je v resnici tako zanimiva in obsega tako važne dogodke in dušeslovne probleme, da je skoraj neizčrpeljiva zakladnica tudi za umetnost. Povest „Dekle z biseri“ nam opisuje to dobo od nove, povsem izvirne strani in prepričani smo, da se bo našemu ljudstvu priljubila ravnotako, kot so se druge povesti iz tega predmeta. Izšla je najprej v podlistkih „Slovenca“ in že takrat je splošno ugajala.

Črna žena. Zgodovinska povest. Priredil Javoran. Ponatis iz „Domoljuba“. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Povest je zanimiva in pisana poljudno. Vršni se na našem visokem Gorenjskem v preteklih, žalostnih časih. Priporočljiva je kot poljudno berilo.

Dr. Jos. Tomišek: Antibarbarus. Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja. I. Ljubljana 1910. Zal. L. Schwentner. Natisn. Nar. Tiskarna. 67 str. Kdor ima le troho jezikovne izobrazbe, že lahko opazi, da je pri nas v zadnjih dveh desetletjih čut za slovniško natančnost in lepoto zelo opešal. Vzrok tega pojava

zvrnemo lahko na stran jezikoslovcev, ki se vse premalo mešajo med široke vrste pisateljev in čitajočega občinstva. Pri nas ni več jezikoslovcev, ki bi se brigali za dnevna vprašanja slovenskega jezika in jih v feljtonski, lahko prebavljivi obliki podajali občinstvu. Kar je naših jezikovnih znanstvenikov, preiskujejo notranji ustroj in davno preteklost jezika, kar je tudi potrebno, ali rane sedanje pisave jih malo ali nič skele in ne posegajo v tok pisateljskega jezika in ne nastopajo kot zdravniki in voditelji v jezikovnih vprašanjih. Tako se razvija zase stan jezikoslovno izobrazjenih mož, ki nimajo nobenega vpliva na pisatelje, in

kakor ognjevit razgovor, ki ohrani pri njem bravec z lahkoto svojo pozornost. Ali za jezikoslovca je tak način podajanja, kjer gleda v duhu pred seboj obraze ognjevitnega občinstva, tuintam malo opolzeli, ker utegne postati pri neznatnem vprašanju predolg ali se mu primeri, da se preveč nagne na stran občinstva, kjer bi moral braniti staro pravdo jezičnega ustroja. Tako se tudi dr. Tominšek laska v uvodu (str. 1—8) pisateljem in njih napake tako gladi, da izgubijo pisatelji še tista zdrava načela o pisavi, ki so jih kdaj imeli. V uvodu je pisatelj sploh jako nesrečen, ker se borita v njem dve naravi: pisateljska, ki bi rada

opravičila vse dosedanje napake v pisavi, in jezikoslovska, ki ne more zatisniti očesa, ako vidi nepravilnosti v jeziku. Na straneh 2, 4, 6 svojega uvoda razvija nazore, ki so popolnoma v nasprotju z nazori na str. 8 in v nasprotju z namenom vsakega Antibarbarusa sploh. Če pravi pisatelj, da „pravilnost jezikovna ni več poglavitna“, in da je nazadovanje v navdušenju za pravilnost in lepoto jezika z obče narodnega stališča napredek (str. 2), bi moral, če bi hotel biti dosleden, izbrisati na str. 8 stavek, ki ga je dal razprto tiskati: „Novotarija pa, ki bije jezikovnemu ustroju naravnost v obraz, ... ki je morda celo tujega izvora, ... se mora izganjati z vsemi sredstvi.“ To je resnično in da je smatral to tudi pisatelj za resnično, nam kažejo vsa nastopna poglavja, ki ostro bičajo napačne besedne sklade in izraze. Pisateljevih nazorov o pozitivnem in negativnem poslu jezikoslovcev ne maramo pobijati, ker si jih sam v teku razprave sproti pobija.

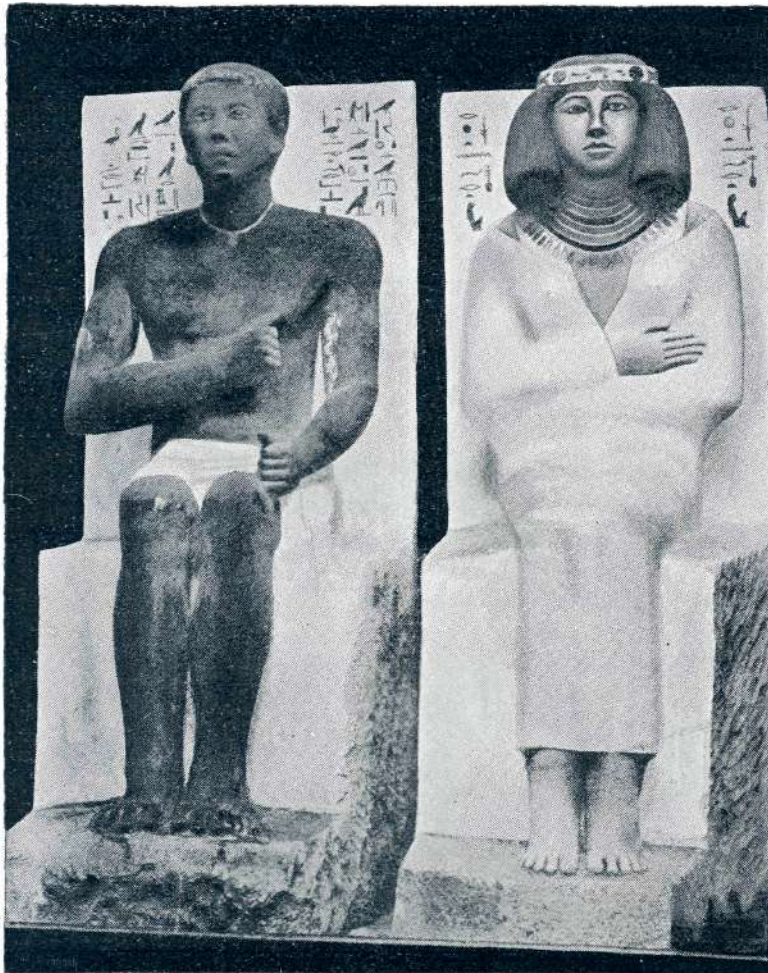
Razprava obsega šest poglavij raznih napak in nedostatkov sedanje pisave.

V prvem poglavju (str. 8—18) biča izraze, kakor: Obesilo se ga je; išče se Uršo Plut; mene se ne ujame kar tako, ki so tvorjeni po italijanskem in nemškem vplivu. Pravilno slov. je: obešen je bil ali obesili so ga; iščejo Uršo Plut ali išče se Urša Plut; jaz se ne ujamem ali ne dam ujeti kar tako. Ta grda napaka se je res tako razpasla, da naj jo tudi „Dom in Svet“ izkuša iztreti!

V drugem poglavju (stran 19—24) obravnava napačno rabo veznika „ampak“. Pravilno se piše ali govori ta veznik samo tedaj, če misliš staviti kako

trdilno misel nasproti zanikani besedi prejšnjega stavka; pravilno je: ni prišel k meni, ampak k tebi.

Tretje poglavje (str. 24—32) je odmerjeno vprašanju, kakšne končnice pritikajmo tujim pridevnikom, kakor kritičen, poetičen itd. O tem vprašanju podaja pisatelj tudi zgodovinsko ozadje, kako se je doslej obravnavalo. Pisatelj se vobče strinja z nazori, kakor sem jih v „Dom in Svetu“ l. 1904., str. 428, razvijal jaz. Ti nazori se naslanjajo na domačo tradicijo in so v nasprotju s prakso severnih Slovanov, ki skoro brez izjeme pritikajo tujim pridevnikom končnico *-ški* (rusko n. pr. logičeskij, česko: logický), kar je sicer

PRINC RAHETEP IN NEFERT

zase se je postavila vrsta pisateljev umetnikov, ki ne pozna več pristnih in drobnih potez jezičnega ustroja. Pisatelji umetniki se v tej vrsti gibljejo potemtakem po svoje, kakor se kdo pač more, in se otepajo z izrazi in besednimi skladi, da je groza. Po tem potu udere nebroj tujega, zlasti nemškega in italijanskega blaga in se prikrađe cela vrsta novih skovank, ki izpodrinejo domače besedne sklade in izraze.

O ravnatelju dr. Tominšku lahko rečemo, da je segel po izvrstnem sredstvu, s katerim bo našel pot do občinstva in pisateljev. Njegovo podajanje ni kakor suhoparen pouk, ki odbija živahnega pisatelja, temuč

jako preprosto, ali večkrat neblagoglasno. Enako je svetoval Slovincem V. Bežek, čemur se upira z menoj vred tudi dr. Tominšek. Vendar pa ne morem v vsem pritrditi dr. Tominšku, ker bi bila stvar preveč zamotana. Popolnoma se strinjam, naj bi se 1. ogibali dosledno končnice *-iški* (stran 29); 2. skoro brez izjeme naj bi rabili *-ičen*: praktičen, logičen, analitičen itd. To nam zaradi preprostosti kaže dosledno rabiti tudi tam, kjer je podstava drugačna, torej tudi pri zgledih (ki jih našteva dr. Tominšek pod točko 3 b in c ter 4 a in b, str. 29, 30): teoretičen, estetičen, demokratičen itd., dalje formalističen, anarhističen, realističen, utilitarističen, humanističen itd., dalje sistematičen, psihopatičen, metodičen itd. Drugi Slovani imajo tukaj, kakor že omenjeno, jako preprosto navado; zato tudi nam za take malenkosti ne kaže pravil drobiti v toliko kosov, kakor sem storil to jaz pred 6 leti in je še bolj zamotal stvar zdaj dr. Tominšek. 3. Končnico *-ski* naj bi rabili le za samostalnike na *-ija* (kakor dr. Tominšek pod 3 a): torej kemijski, geometrijski, historijski. Tu sem naj bi spadali zlasti pridevniki na *-cija*, od katerih delajo Rusi in Bolgari ter Srbi na eni strani pa Čehi s Slovenci na drugi strani grozne pridevniške spake: od revolucija je pri Rusih pridevnik: *revolucijonnyj* (t. j. nem. *revolution + nyj* (!)), pri Čehih pa *revoluční*, kar so pograbili tudi že naši časniki, zlasti „Slovenec“, *revoluční* (!). Tukaj moramo dopustiti izjemo ter pisati *revolucijski*. To pod točko 3. omenjeno ravnanje

bi naj bila pa tudi edina izjemica od preprostega pravila, ki naj se za tuje pridevnike glasi: v slov. se pritika tujim besedam končnica *-ičen*, le pri samostalnikih na *-ija* se pritika *-ski*.
(Konec prih.)

Dr. Ant. Breznik.

Ivan Grafenauer: **Iz Kastelčeve zapuščine.** Rokopisi Prešernovi, Kastelčevi in drugi. Pomnoženi in popravljeni ponatis iz „Časa“. Letnik IV. Stran 124. — Ta knjiga je nov prispevek k prešernologiji. Trubar in Prešeren sta najbolj obdelana slovenska pisatelja in vedno se še pojavljajo o njiju novi spisi. Predmet gotovo ne bo še kmalu izčrpan in tekem časa se bo iztaknilo še kaj novega. Pred desetletji so nam očitali, da obstoji slovensko slovstvo večinoma samo iz molitvenikov in abecednikov. Zdaj imamo pa tudi že tako strogo specialne monografije, kakor je ta gori navedena. Novega nam sicer ne prinaša veliko in ne bo v nobeni točki znatno pomnožila našega znanja o Prešernu in njegovem krogu in ne bo v ničemer izpremenila uspehov dosedanjih preiskavanj, vendar je zanimiva, ker nam vrže nekaj žarkov v kovačnico Čebeličarjev. Služila bo seveda samo jezikoslovcu in slovstvenemu zgodovinarju v najstrožjem pomenu besede, torej osebam, ki bi se v slučaju potrebe itak mogle posluževati rokopisa samega. Pomen te razprave je predvsem idealen in obstoji v tem, da pomnožuje naše tako revno specialno znanstveno slovstvo.
Dr. L. L.

Glasba.

Novi Akordi. IX. letnik, 6. številka. — Vsebina šeste številke našega odličnega in edinega splošnoglasbenega zbornika je zelo raznovrstna in vseskozi zanimiva. Svojo porcijo dobé: pianist, organist, solist in zborov pevec, oziroma zborova pevka.

Premrlova štiriglasna fuga za klavir temelji na kontrapunktično-harmonični podlagi; to se pravi: glasovi se gibljejo od začetka do konca popolnoma samostojno, neodvisno drug od drugega, a hkrati tudi tako, da tvorijo vsi skupaj najlepše blagoglasje. Tema je prijazna, zato je tudi cela skladba ljubeznivega značaja. Igra ni težka. Ocvirkov mešani zbor „Le pevaj!“ se sliši skoro kakor kaka narodna pesem. Kratka in preprosta skladbica, pa lepo dehteča, ki bo sigurno učinkovala. Krekova Predsmrtnica II. (samospjev s klavirjem) je jako umetna in globoko zamišljena skladba. Kantilena in spremljava se bosta zdeli temu ali onemu nekoliko težki, kar sta vsaj deloma v resnici; vendar je treba priznati, da Krek kljub svoji visokomoderni pisavi nikakor ne pretirava. In tako je prav. Mirkov četverospjev „Na trgu“ se na prvi pogled v partituro vidi precej navaden, ker kakih posebnih melodičnih ali harmoničnih novosti zares ne podaja; da je pa vseskozi fino in elegantno zložen in da bo skrbno naštudiran in z občutkom pevan napravil najugodnejši vtis, o tem ni dvoma. Adamičev moški zbor „Pesem o beli hišici“ je kakor njegovi zbori sploh skladba gladkega toka in

povsem umerjene oblike. Vendar ne morem tega zbora v primeri z mnogimi drugimi večjimi in markantnejšimi Adamičevimi zbori drugače imenovati kakor malenkost, vsakdanjost. Šantlov „Ribnik“ za en glas in klavir je nekaj deloma tako preprostega, deloma tako izredno lepega in klasičnovzornega, da smo takih pojavov v naših sicer kolikortoliko razkošnih „Novih Akordih“ lahko veseli, na take sotrudnike pa po pravici ponosni. Kot posebno pogojeno in dražestno stvarico iz te skladbe omenjam imitacijo glavnega motiva med pevskim glasom in klavirjem. Vso čast dela „Novim Akordom“ istotako Duganova „Communio“ v Gis-molu za orglje, ki se pričinja kanonično, potem pa nadaljuje v prostih imitacijah in je od prvega do zadnjega takta pisana zelo snažno in cerkvenodostojno. Z Lajovičevim mešanim zborom „Z daljnega je morja“ se končava šesta številka. Oj ta zbor! Marsikdo je gotovo rekel, ko je ugledal oziroma prvič poizkušal zaigrati na klavirju: „Ali Lajovic nori ali kaj?“ In vendar stvar ni tako huda, kot izgleda. Jaz sem si zbor natančneje ogledal in moram priznati, da tudi ta Lajovičeva skladba ni prazno vpitje, temveč s silno močjo občutena, od dna srca prihajajoča glasba. Pevovodjem in zborom, ki se je bodo lotili, bo delala nekaj časa brezdvomno velike težave, zlasti začetek (septakord II. stopinje), ki je naravnost drzen in skrajno neprikladen za intonacijo. Težavna partija se vleče tudi od 7. do 10. takta. Sicer se pa cela skladba